

## IVAN TRINKO IN NJEGOV ITALIJANSKI PREVOD TAVČARJEVE VITA VITAE MEAE IN STRITARJEVEGA GOSPODA MIRODOLSKEGA

Ivan Trinko (1863–1954), najpomembnejši predstavnik Slovenske Benečije, se je odlikoval kot pesnik, pripovednik, profesor filozofije, predvsem pa kot zaveden Slovenec in politik. Med drugim je bil tudi pomemben posrednik med slovensko (pa tudi slovansko) in italijansko kulturo. V italijanščino je prevajal poljske, ruske, češke in zlasti slovenske avtorje. Med njegovimi slovenskimi prevodi izstopata Tavčarjeva zgodovinska novela *Vita vitae meae*, ki jo je objavljal kot podlistek v katoliškem videmskem tedniku *Il Cittadino italiano* leta 1885, in Stritarjev roman *Gospod Mirodolski* (pod naslovom *Il Signor di Valpacifico*), ki je izhajal prav tako kot podlistek v istem videmskem tedniku leta 1886. Slednje delo je doživelo tako velik uspeh, da ga je Trinko ponovno objavil (ob malenkostnih spremembah) v goriškem tedniku *Il Rinnovamento* v letih 1893 in 1894.

Trinko, prevod v italijanščino, Tavčar – novela, Stritar – roman

Ivan Trinko (1863–1954), the most prominent representative of Slovene Benečija, distinguished himself as a poet, writer, professor of philosophy, and most of all, a nationally aware Slovene and politician. He was, among other things, an important intermediary between Slovene (and Slavic) and Italian cultures. He translated Polish, Russian, Czech, and particularly Slovene authors into Italian. Among his translations from Slovene are of particular interest the translation of Tavčar's historical short story *Vita vitae meae*, which he published as a feuilleton in the Catholic Udine weekly *Il Cittadino italiano* in 1885, and of Stritar's novel *Gospod Mirodolski* (under the title *Il Signor di Valpacifico*), which was also published as a feuilleton in the same weekly in 1886. The latter work was so successful that Trinko published it again (with minor changes) in the Gorizia weekly *Il Rinnovamento* between 1893 and 1894.

Trinko, translation into Italian, Tavčar – short story, Stritar – novel

Msgr. Ivan Trinko-Zamejski je nedvomno najpomembnejši predstavnik Slovenske Benečije. V svojem dolgem življenju – dosegel je častljivo starost 91 let – se je popolnoma posvetil svojim beneškim rojakom, ki so leta 1866, tri leta po njegovem rojstvu, ob koncu tretje italijanske vojne za neodvisnost, prešli iz Avstrije pod Italijo, ki jim je odvzela vse pravice. Še danes, po skoraj 140 letih, se razmere v Benečiji niso bistveno spremenile kljub manjšinskemu zaščitnemu zakonu, ki je bil sprejet 14. februarja 2001. Večina Benečanov si še zdaj ni na jasnem glede svoje

narodnostne pripadnosti. Ko jih vprašamo, v katerem jeziku govorijo doma, odgovorijo »po naše«, nikdar »po slovensko«.

Ivan Trinko se je rodil 25. januarja 1963. leta v Spodnjem Trčmunu v preprosti hiši malih posestnikov. Njegova študijska pot je bila tako rekoč že vnaprej zarisana. Kot vse slovenske kmečke fante, ki so bili nadpovprečno nadarjeni, so tudi njega namenili za duhovniški poklic. V Čedadu je obiskoval italijansko osnovno šolo in nato videmsko nadškofijsko gimnazijo. Uspešno je končal teologijo, v duhovnika je bil posvečen leta 1886. Kmalu potem so ga poklicali za disciplinskega prefekta v semenišče, kjer je leta 1895 prevzel stolico filozofije in jo vodil vse do leta 1943, ko se je upokojil, torej polnih 48 let.

Bil je vsestranska osebnost. Med poučevanjem v Vidmu je opravljal še druge najrazličnejše dolžnosti. Bil je pokrajinski svetovalec, odbornik ljudske stranke, porotni sodnik na videmskem sodišču, svetovalec banke »Banca cattolica del Veneto«, papežev tajni komornik, častni član stolnega kapitlja v Vidmu, dopisni član družbe »Società Cattolica per gli Studi scientifici«, redni član videmske »Accademia di Arti e Scienze«, član videmskega škofijskega odbora za cerkveno umetnost in celo škofijski kolavdator cerkvenih zvonov. Na kulturnem področju je nastopal kot pesnik, pripovednik, zgodovinar, filozof, glasbenik, slikar, prevajalec iz slovenske in drugih slovanskih književnosti. Leta 1942 je doživel prometno nesrečo. Od takrat se je moral pri hoji opirati na dve palici. Odločil se je, da zapusti Videm in se za vedno vrne v Trčmun, kjer je umrl 26. junija 1954.

Mladi Trinko se je v semenišču hitro zavedel, da ne pripada narodnosti svojih italijanskih sošolcev in profesorjev. V popolnoma italijanskem semeniškem okolju je začel pogumno in zagrizeno študirati slovanske jezike in se zanimati za slovansko kulturo. Bil je zelo jezikovno nadarjen.

Ko je imel šestnajst let, je v semenišču dobil v roke prvo slovensko knjigo. Navdušil se je za svoj materni jezik in kmalu začel pisati v slovenščini. Pri tem je bil popoln samouk, tako kot je bil samouk pri učenju hrvaščine, srbščine, češčine, poljščine, ruščine. Proučeval je literaturo vseh teh slovanskih narodov in jo obenem v prevodih posredoval italijanskemu kulturnemu svetu.<sup>1</sup>

V svoji monografiji o Trinku, ki sem jo objavila pred skoraj dvajsetimi leti, *Ivan Trinko, poeta e scrittore della Slavia veneta* (C.E.S.E.O., Padova, 1984), sem pozornost osredotočila prav na jezikovno obliko Trinkovih slovenskih prispevkov.<sup>2</sup> Vzela sem v pretres nekatera njegova najvažnejša dela, in sicer nekaj zvezkov neobjavljenih pesmi, ki jih je še kot dijak pisal v letih 1880–1882, prve štiri članke, ki jih je objavil pod naslovom *Z Beneškega v Ljudskem glasu* leta 1883, etnografska zapisa *Vedomci in Krivopete* (LZ 1884), *Poezije* iz 1897, članek *Beneška Slovenija*

<sup>1</sup> Glede Trinkovega življenjepisa in dela gl. Fedora FERLUGA-PETRONIO, *Ivan Trinko, poeta e scrittore della Slavia veneta*, C.E.S.E.O., Padova, 1984, 9–17.

<sup>2</sup> Glede jezikovne analize Trinkovih del gl. Fedora FERLUGA-PETRONIO, n. d., 19–95 in Fedora FERLUGA-PETRONIO, Jezik Ivana Trinka Zamejskega, *Trinkov simpozij v Rimu (5.–10. september 1983)*, Slovenska bogoslovna akademija v Rimu, 1985, 89–105.

(DS 1898), kratek potopis *Hajdim v Rezijo!* (DS 1907) in zbirko črtic *Naši paglavci* (Gorica 1929).

Na tak način sem začrtala Trinkovo jezikovno pot od začetnih spisov pod očitnim vplivom nadiškega narečja do kasnejših prispevkov, ki kažejo na prese- netljiv razvoj. V izredno kratkem času se je priučil knjižne slovenščine. Neverjetno hitro se je naučil svojega maternega jezika, če pomislimo, da je bil ločen od slovenskega okolja in da je imel težave, kako dobiti slovenske knjige. Od prvih okornih začetkov se vključuje v knjižni jezik, čeprav ga še dolgo arhaizira. Od pesmi prehaja k raznovrstni prozi, jezikovno se pri tem neprestano razvija, ustvarja svoj slog in besedišče ter se v *Naših paglavcih* dokončno sprostí ob opisovanju rodne okolja in ob spominu na mlade dni.

Med navedenimi deli so z jezikovnega stališča vsekakor najbolj zanimivi zvezki neobjavljenih pesmi. Vsa ostala Trinkova dela so bila namreč hote ali nehote pod vplivom urednikov in lektorjev, ki so jih do neke mere popravljali, čeprav je treba resnici na ljubo povedati, da se je uredništvo LZ v letu 1884 izrecno potrudilo (kot je razvidno iz opombe), da je Trinkova etnografska prispevka o vedomcih in krivopetah objavilo po originalu, tako da bi bralci dobili neposreden vpogled v jezik slovenskega Benečana.

O težavah, ki jih je imel z dobivanjem slovenskih knjig in revij v semenišče, piše uredniku LZ Franu Levcu 7. februarja 1884. Sporoča, da se je knjižne slovenščine naučil sam »kljub mnogim zaprekam, ker so mi učenje zabranjevali, kakor mi ga zabranjujejo tudi sedaj, boječ se patriotičnega fanatizma ... Letos ne smem več sprejemati slovenskih knjig v semenišče, tudi vrlega Zvona ne, a dobivam jih na dom, od tod pa v roke.«<sup>3</sup>

Že od takrat dalje je za Trinka značilna pokončna drža, ki jo je upovedil France Bevk v *Kaplanu Martinu Čedermacu*.

Trinko je že kot bogoslovec sklenil pripomoči k poznavanju Slovencev in Slovanov v Italiji s prevodi nekaj najznačilnejših leposlovnih del v italijanščino. Zavedal se je, da je kot pripadnik narodne manjšine kot nalašč poklican, da večinski narod seznanja s svojim jezikom, literaturo in kulturo, pa tudi s književnostjo drugih slovanskih narodov. Iz slovanskih književnosti je v videmskih, goriških in tržaških časopisih in revijah objavljajl prevode iz ruščine (Turgenjeva, Nekrasova, Puškina, Tolstoja, Gorkega, Gogolja), iz češčine (Chlumeckega), iz poljščine Sienkiewicza.<sup>4</sup>

O svojih prvih prevodih iz slovenščine (in ruščine) je poročal Franu Levcu v pismu z dne 11. novembra 1884:

Morda Vas bo zanimalo, ako Vam povem, da imam v rokopisu italijanski prevod zgodovinskega obraza *Vita vitae meae*, tako tudi Gogoljeve ruske povesti *Taras Bulba*. S časom kanim tudi kaj drugega poitalijančiti, ako najdem kaj pripravnega. V

<sup>3</sup> Trinkova pisma Franu Levcu, *Trinkov koledar 1979*, 40–41.

<sup>4</sup> Glede Trinkovih prevodov iz slovanskih avtorjev gl. Martin JEVNIKAR, Ivan Trinko posrednik med slovensko-slovansko in italijansko kulturo, *Trinkov simpozij v Rimu 1985*, 73–87.

italijanščino je jako malo slovanskih proizvodov prevedenih, slovenskih menda nobeden.<sup>5</sup>

V tem se Trinko ni motil. V tistem času je oral ledino, saj je bil proti koncu 19. in na začetku 20. stoletja edini v Italiji, ki je obvladal večino slovanskih jezikov tako dobro, da je iz njih lahko tudi prevajal in tako seznanjal italijanske bralce z literaturami, ki so bile takrat v Italiji še zelo malo znane.

Večkrat je v člankih tudi predstavil posamezne avtorje. Tako je v rimski reviji *L'Ateneo* (22. februar 1901, št. 4) pod naslovom *Un poeta sloveno – France Prešeren (In occasione del primo centenario della sua nascita)* uvodoma spregovoril o Slovencih, njihovi domovini in literaturi, potem pa predstavil Prešerna in označil njegov pomen za slovensko literaturo. O članku je poročal Levec v LZ 1901.<sup>6</sup>

Za Prešernov album, ki ga je za stoletnico pesnikovega rojstva uredil Anton Aškerc in je izšel v Ljubljani leta 1900, je Trinko prevedel v italijanščino naslednje pesmi: *Pod oknom (Serenata)*, *Kam? (Dove?)*, *Nezakonska mati (La madre illegittima)*, *Pevcu (Al poeta)*, *Očetov naših imenitna dela (Gli omeri nostri vi daranno il canto)*, *Ran mojih bo spomin in tvoje hvale (O donna, le tue lodi e del mio cuore)*, *Obdajale so utrjene jih skale (Mesto suonò il canto fra le alpestri)*, *Viharjev jeznih mrzle domačije (La patria nostra lotte si ebbe a stento)*, *Jim moč so dale rasti neveselo (Vivono, ahimè, di pianto e di dolore)*. Pri prevodu Prešernovih pesmi je Trinko zvest izvirniku in upošteva rimo.

Prevedel je tudi Gregočičevo pesem *Človeka nikar! (Ma l'uomo non crear!)* in jo objavil v goriškem *Il Rinnovamento* (10. februar 1894, št. 90). V nasprotju s prevodi Prešernovih pesmi je Gregočičevo pretil v italijanščino zelo svobodno.

Ne vemo, kaj je Trinka navedlo, da je prevedel zgodnjo Tavčarjevo zgodovinsko novelo *Vita vitae meae*. Morda ljubezen do slovenske zgodovinske preteklosti, do mračnega obdobja protestantizma, do bojev med katoliki in luteranci. Nekoliko več o tem prevodu je povedal v pismu Franu Levcu z dne 3. marca 1885:

Tavčarjevo povest sem pa prevedel tako rekoč za kratek čas, in sicer večinoma z olovko na sprehodih, ko se mi ni ljubilo več sedeti za mizo. Nisem niti nameraval jo v tisk dati, ali ker jo je videl in hotel imeti urednik omenjenega dnevnika, prepustil sem mu jo vendar. Jaz bi rad kaj primernega poitalijančil, ali ker ne poznam dobro slovenskega slovstva, ne bi znal primernega proizvoda si izbrati, Slovenska literatura ni poznana na Italijanskem, kakor je tudi malo poznan slovenski narod, o katerem clo Beneški Slovenci, ki k njemu spadajo, neč ne znajo, zunaj malo izjem. Vita vitae meae je menda prvo slovensko poitalijančeno delce. Druge slovanske literature niso tako zanemarjene, posebno ruska ne ... O Slovencih pa – tamquam non essent! – Ako bi imel potrebne zmožnosti, bi hotel jaz kaj malega zapisati o našem slovstvu; ali bolje, da pustim, nego kaj napačnega v svet poslati!<sup>7</sup>

<sup>5</sup> Trinkova pisma Franu Levcu, 42.

<sup>6</sup> »L'Ateneo«, LZ 1901, 290–291.

<sup>7</sup> Trinkova pisma Franu Levcu, 45.

Tavčarjeva zgodovinska novela *Vita vitae meae* je izhajala v videmskem katoliškem dnevniku *Il Cittadino italiano*, s katerim je Trinko živahno sodeloval. Prevod je izhajal kot podlistek, »Appendice del Cittadino italiano«, od 27. februarja do 11. marca 1885 (od št. 47 do št. 56, skupno v devetih nadaljevanjih) pod naslovom *Vita vitae meae. Scena storica del Dott. Giovanni Tavčar. Versione dallo sloveno di G. T.*

Pri prevajanju se je Trinko skoraj vedno zvesto držal izvirnika. Odstopanja so malenkostna. Krajevna in lastna imena je pisal po pravilih italijanskega pravopisa, npr. *Poljanščica* > *Poliansciza*, ali pa jih je enostavno poitalijančil, npr. *Jurij Kosem* je postal *Giorgio Cossemo*, *Karel Kosem* je postal *Carlo Cossemo*. To obliko uporablja vedno, čeprav se v izvirniku pojavlja tudi *Carolus Kosem* ali pa v domači obliki *Kosmov Korle*.

Včasih zasledimo v prevodu kako netočnost, npr. ko na začetku povesti ob opisu bleščečega spremstva ljubljanskega škofa Joannesa Tavčarja zadonijo zvonovi. Trinko prevede *donenje zvonov* z neprimenim izrazom *squillo di campane* (ki se rabi za zvok trobente) namesto s pravilnim izrazom *rintocchi di campane*, sicer pa je takratna italijanščina v vzvišenem slogu dovoljevala v takem primeru tudi *squillo* namesto *rintocco*.

Vendar so to le malenkosti. V resnici moramo Trinku očitati, da stilno ni zaznamoval nekaterih odlomkov, v katerih se posebej izrazi slikovita govorica lutrskih ljudi, ki zna biti po eni strani že kar prostaška, po drugi pa v njej kar mrgoli svetopisemskih podob in izrazov. Ta pojav lahko ugotovimo na koncu prvega poglavja v prizoru, ko se Jurij Kosem objestno postavi po robu škofovemu spremstvu in grobo zmerja katolike. Dovolj bo, da prisluhnemo kratkemu obojestranskemu zmerjanju med vojakom iz škofovega spremstva in mladim predikantom:

»Ti prerok na skali«, obrnil se je do predikanta, »tebe dobro poznam. Ti in pa tisti Primus Truberus, ki je ušel ljubljanskemu škofu in se zdaj že v peklju peče, sta dve cvinglijanski praseti, za Luciferja neprebavljivi.«

Oni na robu je utihnil, potem pa s silnim srdom vprašal: »Kdo govori tu o cvinglijanih? Kdo se predrzne kleti velikega svetnika Primoža Trubarja? Ti, hlapče, glodaš služabnike božje ter mečeš oznanjevalce čistega evangelija v eno korito s temi svinjami, temi cvinglijani! Bodi preklet zavoljo besed, ki so se rodile iz okuženih tvojih ust!«<sup>8</sup>

Če primerjamo to slikovito govorico s Trinkovim prevodom, lahko ugotovimo, kako ostaja prevajalec na nekaterih mestih povsem nevtralen:

Olà, profeta dalla rupe – cominciò volgendosi al predicatore; – ti conosco per bene. Tu e quel Primo Trubar che è sfuggito al vescovo di Lubiana ed ora è a deliziarsi a casa del diavolo siete due maiali zuingliani che Luciferò non può digerire.

<sup>8</sup> Glede navedenega odlomka prim. Ivan TAVČAR, *Življenje mojega življenja*, ur. M. Kmecl, Ljubljana, 1990, 173.

Quello sulla rupe tacque per un momento, quindi inviperito all'eccesso, domandò: – Chi parla qui di zuingliani? Chi osa blasfemare il gran santo Primo Trubar? Tu, vile schiavo, osi parlare dei servi di Dio e mettere i banditori del puro evangelo ad una mangiatoia con questi maiali, coi zuingliani! Che maledetto tu sia per la parole che uscirono dalla tua fetida bocca!<sup>9</sup>

Naj opozorimo samo na povsem neustrezen blag izraz *mangiatoia* (*jasli*), s katerim Trinko prevaja Tavčarjevo *korito*.

Po drugi strani pa Trinko bolje prevaja svetopisemski slog, predvsem zato, ker njegov jezik pripada 80. letom 19. stoletja in zato zveni precej arhaično.

Kako so italijanski bralci delo sprejeli, ne vemo, ker o podlistkih niso pisali kritik ali poročil. Na vsak način pa je moral biti uspeh tak, da je Trinko nadaljeval s prevajanjem. Spodbujal ga je tudi Levec, ki je dvakrat poročal v LZ o tem prevodu, prvič, da bo prevod v kratkem objavil neki italijanski dnevnik v Vidmu, drugič, da ga je začel objavljati *Il Cittadino italiano*.<sup>10</sup>

Po Tavčarjevi noveli se je Trinko lotil prevajanja Stritarjevega romana *Gospod Mirodolski*. To delo je Trinko najbrž namenoma izbral, ker je vzgojne narave. V Vidmu in Furlaniji se je po prihodu Italije leta 1866 sprostil skrajni liberalizem, ki je oviral katoliško delovanje z vsemi sredstvi. Roman, ki ga je Stritar povzel po Goldsmithovem *Wakefieldskem župniku*, je široko zasnovan. V njem ne izstopajo le ljudje in dogodki, temveč tudi njihove ideje in razmišljanja o aktualnih družbenih, socialnih in kulturnih problemih.

Roman je izhajal kot podlistek v dnevniku *Il Cittadino italiano* v Vidmu od 3. februarja do 6. aprila 1886 (od št. 26 do št. 75, skupno v 44 nadaljevanjih). Trinko si je dovolil veliko odstopov, predvsem v prvem poglavju. Nekatere dele je izpustil, nekatere postavil na drugačno mesto kot v izvorniku. Zdi se, kot da je hotel delo namenoma skrčiti, najbrž zaradi pomanjkanja prostora, ki mu je bil dodeljen v podlistku.

Ko je Stritar roman leta 1876 objavljajal na Dunaju, ni bil v zadregi s prostorom, saj je delo izhajalo v njegovem Zvonu. Zato je zgodba široko zastavljena, s pogostnimi dialoškimi posegi v različne teme, ki so sicer zanimive, vendar niso strogo vezane na samo dogajanje. Stritar prek svoji junakov ne debatira samo o problemih sodobne nemške in slovenske literature ter o sodobni ženski emancipaciji, temveč filozofira tudi o grškem in rimskem slovstvu, o pojmu sreče v človeškem življenju in prav v tem zadnjem primeru preseneča s kopico citatov iz grške mitologije. Pisatelj ne more ali tudi noče prikriti svoje široke klasične izobrazbe. Eden izmed nosilcev romana, Edvin, je celo profesor grščine in latinščine v gimnaziji. Celotni zgodbi – pa naj se še tako lepo bere – manjka zagona. Dejanje se začne razpletati šele ob ljubezenski zgodbi med Edvinom in Zoro.

<sup>9</sup> Prevod citiram iz *Appendice del Cittadino italiano* 1885, št. 48.

<sup>10</sup> Gl. LZ 1886, 186 in 247.

Trinko se je verjetno hotel izogniti učenim in ponekod že papirnatim debatam, tudi predolgim romantičnim opisom okolja in narave. Zato je prek Levca prosil Stritarja, če roman lahko nekoliko skrči, a to šele takrat, ko je bil na polovici prevoda. O tem zveemo iz Trinkovega pisma Levcu z dne 23. oktobra 1885:

Sedaj prevajam Stritarjevega Mirodolskega gospoda. Pol ga že imam prevedenega; ostalo s časom. A govoriti bi hotel še z gosp. Stritarjem, pa ne znam se k njemu obrniti. Ako mi blagovolite sporočiti njegovo addresso, postanem Vam srčno hvaležen.<sup>11</sup>

Levec mu je takoj ustregel, tako da je Trinko dobil Stritarjev odgovor že 7. decembra 1885:

Rad Vam dajem privoljenje, da prevedete Gosp. Mirodolskega na italijanski jezik, da premenite imena in tudi, da izpustite, kar se Vam zdi potrebno ...<sup>12</sup>

V naslednjem pismu 5. marca 1886 pa ga prosi:

Ko bi mi hoteli vsaj eno številko časnika *Il Cittadino italiano* poslati, da bi videl, kako pristoji skromni, preprosti slovenski deklici gosposka italijanska obleka.<sup>13</sup>

Kljub nekaterim pomanjkljivostim Stritarjeva »slovenska deklica« le ni tako skromna in preprosta. V primerjavi s Tavčarjevo novelo je Trinkov prevod tokrat boljši, saj tu niso prišli v poštev stilistični in jezikovni problemi kot pri Tavčarju. Tako kot v *Vita vitae meae* je tudi v *Gospodu Mirodolskem* poitalijančil slovenska imena, začevši od samega naslova in imena glavnega junaka: *Gospod Mirodolski* je postal *Il Signor di Valpacifica*, Radovan Radovano, Edvin Edvino, Zora Aurora, Brede pa je na veliko presenečenje spremenil v Emilio.

Da je prevod romana doživel uspeh, kaže tudi dejstvo, da so ga ponovno objavili, tokrat v goriškem tedniku *Il Rinnovamento*. Izhajal je pod naslovom *Giuseppe Stritar. Il Signor di Valpacifica. Racconto. Versione dallo sloveno di Zamejski* od 12. julija 1893 do 14. julija 1894 (od št. 60 do 113, skupno v 49 nadaljevanjih). Razlike med obema izdajama so malenkostne, stilistične. Naj omenim en primer. V 18. poglavju, ko Stritar idilično in melanhonično opisuje božični večer na vasi, prevaja Trinko v prvi izdaji značilni božični kruh »poprtnik« s splošnim izrazom *pane natalizio (božični kruh)*, v drugem primeru pa citira slovensko besedo med navednicami kar v originalu, ker se pač zaveda, da je kakršenkoli prevod za to božično jed neustrezen.

Naj kot primer Stritarjevega idiličnega opisa božične noči navedemo daljši odlomek na začetku 18. poglavja, ko pisatelj razkriva otožno občutje domačina, ki se na božični večer vrača po dolgem času domov in podoživlja spomine iz otroških let, ko je sledil očetu pri blagoslavljanju hiše, hleva, živine in vsega, kar je spadalo k domačiji. Ko beremo te vrstice, si moramo priznati, da se Stritar navzlic kritikam na

<sup>11</sup> Trinkova pisma Franu Levcu, 45.

<sup>12</sup> Marijan BRECELJ, Nekaj pisem I. Trinku-Zamejskemu, *Trinkov koledar 1968*, 109.

<sup>13</sup> Prav tam, 109–110.

račun »svetobolja« izkaže kot mojstrski in tankočuten opazovalec narave in ljudi, pa tudi Trinko skuša v prevodu prikazati italijanskemu bralcu »to prefinjeno slovensko deklico«, ki je popolnoma dorasla italijanski kulturi in italijanskemu jeziku.

Božični večer je bil. Božični večer! Mladenič, ki bivaš v tujem mestu, daleč od doma, daleč od svojih; tuji obrazi te srečujejo, tuje roke ti strežejo, tuja govorica te spremlja povsod. Kolikokrat se ti je tožilo po domu, vendar sprijaznil si se kolikor toliko z življenjem, vdal si se v svojo usodo. Ali, ko se bliža božični praznik, zbudi se ti v srcu nemir, hrepenenje se ti zbudi po domu; v domačo deželo te vleče nevidna moč, kakor ptiča jeseni v gorke južne kraje. Iz sijajnega mesta si želiš pod nizko, morebiti slamnato, ali vendar ljubo domačo streho! Mož, ki ga vodijo opravila po tujih deželah, nesrečen je, ako tega večera ne more preživeti na svojem domu z ženo in otroki. Nocoj ga čaka neko sveto opravilo doma. Vse leto je bil gospodar, oče; delal je, trudil se in skrbel za svojo družino, nocoj ji bode – svečenik.

Zgodnji mrak krije gore in dole; vse je tiho. Tako praznično tiho, kakor v oni sveti, blaženi noči, ko se je rešenje rodilo človeštvu, ko so peli nebeški angeli pastirjem na paši: »Slava Bogu na višavi in na zemlji mir ljudem!« S prazničnim belim prtom je pogrnjena zemlja in z jasnega neba blešče prijazne zvezde na zemljo. In, čuj, z bližnjega zvonika zadone božični zvonovi tako milo in tako ljubo; tako veselo in tako otožno; tako vabljivo in tako tolažno! To niso zemeljski glasovi; iz onega sveta prihajajo, iz daljne, neznane dežele miru, kamor hrepene človeška srca iz solzne doline; mehko se razlegajo po molčeči dobri in sladko odmevajo v človeškem srcu. Kdor je čul v svojih otroških letih doma te blažene glasove, naj biva onkraj morja, na drugem koncu sveta, naj mu bode otrplo srce v žalostnih skušnjah življenja; ko mu pride sveti večer, tedaj se mu zbudi teh glasov spomin; zdi se mu, da mu zopet done, kakor so mu nekdanj doneli v daljni domovini, v srečni mladosti, ki je tako daleč, tako daleč za njim! Sladko domotožje se mu polasti srca: srce mu je mehko, otroško mehko in oči mu rose! –

V duhu se vidi doma. Večer je, sveti večer; vse tiho; zdaj zapojo zvonovi. V hiši so zbrani oče, mati in otroci; prekrizajo se in zdaj vzame oče kropilo v roko, starejši otrok posodo z blagoslovljeno vodo, drugi nosi lonec z žerjavico, na kateri se žge in kadi velikonočna oljka, lovorovo listje in mačice; mlajši ima ključ v roki. In tako gredo od poslopja do poslopja, od shrambe do shrambe, v klet in žitnico in hlev. In kamor pridejo, vzame oče – svečenik otroku ključ iz roke, odpre hram, pokadi ga in pokropi po vseh prostorih in kotih, potem zapre in izroči ključ otroku. O srečni čas, ko je on še ključ nosil za očetom ali posodo s kadihom! Nobeno opravilo potem se mu ni zdelo tako imenitno, tako sveto kakor to; nobena vonjava mu ni dišala tako prijetno kakor to božično kadilo! In ko so se vrnilo potem v družinsko sobo, kako praznično, kako častitljivo je stala tam v kotu javorova miza, z belim prtom pogrnjena. In na mizi je stal »poprtnik«, božični kruh, in oče je vzel nož, razrezal poprtnik ter delil ga družini. Mnoge matere kruh je jedel sin pozneje, okusil je morebiti, kar ima svet dobrega, ali tako v slast mu ni šla nobena jed, kar jih je užil potem. In po večerji so šli v cerkev k nočni službi božji. Tako niso ne prej ne pozneje vabili zvonovi, tako niso nikoli pele orgle, tako ljubo mu ni nikoli donela pesem, kakor ko se je pelo:



Pastirci vstanite,  
pogledat hitite! ...<sup>14</sup>

Poglejmo še, kako je Trinko prevedel ta idilični opis božičnega večera na vasi:

Era la notte di Natale. Notte di Natale! Giovane che vivi in città straniera, lungi dalla patria, lungi dai tuoi, che ti abbatti ad ogni passo in facce straniere, mani straniere ti servono, lingua straniera ti percuote le orecchie da ogni parte, quante volte non hai rammentato la patria lontana! Tuttavia ti avvezzasti a quella vita e ti abbandonasti al tuo destino. Ma all'avvicinarsi delle feste natalizie ti si conturba il cuore e ti rinasce in esso il desiderio della casa paterna; una forza invisibile ti trae al tuo paese, come augello d'autunno a più miti regioni al mezzodì. Dalla splendida città tu aneli all'umile tuo tetto paterno. L'uomo, cui gli affari trattengono lungi da casa, si sente infelice se non può godersi quella sacra notte in seno all'amata famiglia. Una santa cerimonia l'aspetta a casa. Tutto l'anno egli fece da padre, affaticandosi e curando il benessere della famiglia. Questa notte le farà da sacerdote.

Le tenebre avvolgono il piano ed il monte; tutto tace ed una solenne calma regna ovunque, simile alla calma di quella notte, quando agli uomini nacque il Salvatore e gli angeli cantarono: – Gloria a Dio nell'alto dei cieli e pace in terra agli uomini di buona volontà! – La terra è ricoperta di candido festivo manto e le stelle scintillano nel sereno azzurro. Odi! Dal vicino campanile risuona caro e commovente lo squillo delle campane, squillo lieto e melanconico, che attrae e che conforta. Quello non è un suono terrestre; egli viene da un mondo lontano, da quel mistico mondo di pace a cui anelano le anime umane da questa bassa valle di lacrime; di là viene e dolcemente si ripete nelle nostre silenziose convalli ed amabilmente percuote le nostre orecchie. Chi udì nei suoi teneri anni questi suoni nel suo paesello, si trovi pure oltre i mari alla parte opposta del mondo, abbia pure il cuore intirizzito dalla nudità della vita; pure al sopravvenire di quella beata notte la memoria di essi gli si risveglia distinta, e gli pare di bearsene di nuovo come se ne beava un dì nella lontana patria, quando gli correavano quegli anni felici che ha lasciati così addietro. Una dolce melanconia si impadronisce di lui, il cuore gli si intenerisce e le lagrime gli tremolano in sulle ciglia...

Egli si porta in ispirito a casa. E' sera, la sera di Natale; tutto quieto. Ad un tratto suonano i sacri bronzi. In casa stanno raccolti il padre, la madre ed i figliuoli; si fanno il segno della croce ed il padre prende in mano un ramoscello d'ulivo, mentre il figlio maggiore porta il vasello dell'acqua benedetta ed un altro sta in pronto con il fuoco, sul quale si abbrucia l'olivo di Pasqua, foglie d'alloro e fiori; il minore poi reca in mano un mazzo di chiavi. E così passano di porta in porta, di stanza in stanza, nella cantina, nella stalla, sul granaio. Ovunque si fermano, il padre prende la chiave, apre ed asperge e profuma per ogni angolo; quindi richiuso, consegna la chiave al figliuolletto. – Oh felice quel tempo in cui egli pure portava le chiavi, o le brage, o l'acqua santa! Nessun'opra giammai in seguito gli sembrò tanto santa, tanto importante come quella; nessun'altra fragranza lo diletta di più del profumo di quella notte. Quando facevano ritorno alla stanza comune, si assidevano alla tavola,

<sup>14</sup> Glede besedila prim. Josip STRITAR, *Gospod Mirodolski, Zbrano delo* 3, ur. F. Koblar, Ljubljana, 1954, 317–319.

solennemente apparecchiata e ricoperta di un candido manto. In mezzo spiccava il pane natalizio; il padre dava di piglio ad un coltello, divideva il pane sacro e lo dispensava ad ognuno. In seguito ebbe a mangiare di molto pane e fors'anco assaggiò quello che ha di più squisito il mondo, ma non mangiò mai con tanto piacere, con quanto mangiava quel pane natalizio. Dopo cena si recavano in chiesa per assistere alle funzioni religiose notturne. Oh come dolce era l'invito dei sacri bronzi, come lieto il suono dell'organo, come commovente il canto:

Pastori sorgete,  
Venite, vedete!!<sup>15</sup>

V nasprotju s prvim poglavjem v tem primeru ne zasledimo nikakršnih odstopov in samovoljnih posegov. Trinko se je popolnoma vživel v Stritarjev pesniški svet, v katerem čutimo globoko domotožje Slovenca, ki je preživel večji del svojega življenja na Dunaju, daleč od domovine. Trinko prevaja sproščeno, rahločutno podaja božično vzdušje zasnežene bele pokrajine. Stritarjevega besedila se loteva pesniško razpoložen. Prefinjen prevod nam skali mogoče le retorični izraz *i sacri bronzi* (dobesedno *sveti bron*), ki je takrat v vzvišenem in izumetničenem slogu, še posebno v opernih libretih, označeval zvonove.

V primerjavi s prevodom Tavčarjeve novela *Vita vitae meae* je Trinkov prevod Stritarjevega *Gospoda Mirodolskega* boljši, ker besedilo bolj ustreza Trinkovi rahločutni naravi, pa tudi s stilističnega vidika ni tako zahtevno. Vsekakor je Trinkova zasluga v tem primeru velika, saj je *Gospod Mirodolski* edino Stritarjevo delo, ki je bilo do zdaj prevedeno v italijanščino.

Prevajalskemu delu, ki ga je opravil Trinko kot posrednik med slovensko (pa tudi slovansko) in italijansko kulturo, gre vsa čast. Potisnjen na rob slovenskega etničnega ozemlja se je kljub raznovrstnim težavam kot samouk naučil knjižne slovenščine in še cele vrste drugih slovanskih jezikov. Iz vseh teh književnosti je tudi prevajal, iz slovenske je pogumno izbral nekaj del zahtevnih avtorjev in tako dokazal, da je tudi v težkih pogojih mogoče približati lastno kulturo sosednjemu narodu. Ob Trinkovih prevodih se šele zavemo, kako dolga pot je še pred nami, koliko slovenskih avtorjev bi morali posredovati italijanskim bralcem, da bi lahko dojeli lepoto slovenske književnosti in kulture, in kako malo je bilo do zdaj na tem področju storjeno.

---

<sup>15</sup>Prevod citiram po prvi izdaji iz *Appendice del Cittadino italiano* 1886, št. 40.